

Brandelelev

Rapport over stenspydsundersøgelse

NÆM 2006:119

Næstved Museum 2006

Brandelev

Rapport over stenspydsundersøgelse

NÆM 2006:119

05.04.07; Næstelsø Sogn, Hammer Herred, Storstrøms Amt (tidl. Præstø)

Matr. 6a, Brandelev By

Adresse: Holmevej 40, 4700 Næstved

4-cm kort: 1512 IV SV

Jordspydsundersøgelse på grundstykke, hvor der ifølge traditionen har stået et middelalderligt stenhus. Resultaterne var ikke entydige, men antyder to områder, hvor der muligvis kan findes stenkonstruktioner under grønsværen.

Undersøgelsens baggrund

Interessen for matriklen i Brandelev blev vakt, da Lars Hansen fra Næstved Museums Museumslaug havde fået efterretning om, at der på grunden tidligere var iagttaget stenfundamenter og munkesten. Der skulle endvidere i begyndelsen af 1800-tallet endnu have været synlige murrester på stedet. Resterne skulle angiveligt være sporene af et middelalderligt stenhus, der kendes fra de skriftlige kilder. Forholdet var ikke usandsynligt, da det vides, at Bo Iversen i 1356 overdrog sin ejendom i Brandelev og Brandelev Fang til Valdemar Atterdag som bodsbetaling.

Ved et møde mellem gårdens ejere Anita & Claus Dalsgaard Olsen samt tidl. ejer og lokalhistorisk interesserede Jens Baunegaard fremgik det, at der i 1960'erne havde været udført stenspydsundersøgelser i den nordøstlige del af haven. Ved denne undersøgelse blev der efter sigende påvist et gammelt (middelalderligt?) vejforløb. Jens Baunegaard var ikke bekendt med, at der fandtes dokumentation af denne godt 30 år gamle undersøgelse, hvorfor resultater og tolkninger ikke kunne eftergås.

Ved mødet fortaltes også, at der tidligere var stødt på større sten i den nuværende køkkenhave, der ligger på den lavtliggende, østlige del af grunden. Det blev i forbindelse med den nærværende undersøgelse vurderet, at det ikke var sandsynligt, at disse sten skulle udtrykke rester af middelalderlige fundamenter, da de delvis lå ud i det tidligere moseområde.

Forekomsten af spredte munkesten i haven kunne endvidere ved selvsyn påvises af undertegnede ved mødet. Jens Baunegaard kunne imidlertid fortælle, at disse iflg. overleveringen skulle stamme fra en nedrevet middelalderlig bygning [hvilken?] i Størtingeskoven mellem Bøgesø og Everdrup. Herfra skulle flere gårde i Brandelev have hentet byggemateriale. Munkestenene i haven kan derfor ikke nødvendigvis tages til indtægt for, at der har stået en stenbygning på stedet. Det skal endvidere nævnes, at Jens Baunegaard ikke mindedes at have hørt noget om stående murværk i tidligere tider.

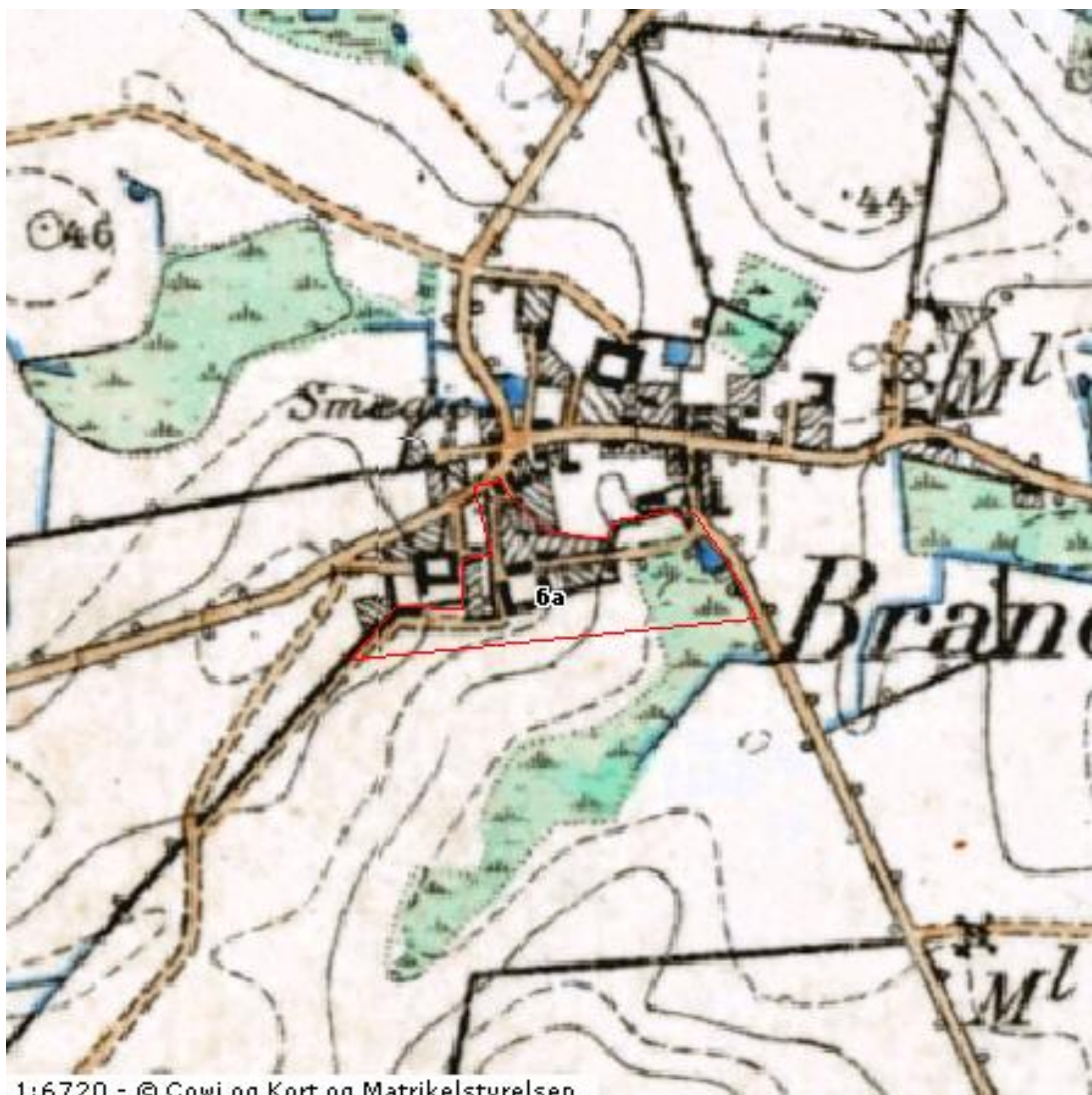
Endelig kunne Anita & Claus Dalsgaard Olsen meddele, at der var blevet opgravet store sten i alléen i forbindelse med kabelnedlægning i 2005-06.

I håbet om at få rede på nogle af disse mange oplysninger blev det besluttet at udføre nærværende mindre stenspydsundersøgelse.

Topografi

Den undersøgte matrikel ligger sydligt i Brandelev Landsby, på kanten af en nordøst-sydvest orienteret landtunge der omgives af vådbundsområder. Flere af disse lavere liggende arealer har op til nyere tid været vandførende og ikke egnede til egtl. dyrkning. Landskabet er generelt kendetegnet af blide morænebakker.

Brandelev nævnes første gang i de skriftlige kilder som Brandæleuæ (1297) og senere Brandælef (1326). I middelalderen har der i landsbyen været et St. Pedersgilde. Landsbyen

1:6720 - © Cowi og Kort og Matrikelstyrelsen
Kort ca. 1900 med matrikel 6a markeret. Bemærk de mange lavtliggende vådområder omkring landsbyen.

blev udskiftet 1797, men gården (Gård 6) har på udskiftningskortet fra ca. 1800 tilsvarende placering som i dag.

Undersøgelsens data

Undersøgelsen blev foretaget søndag d. 1. oktober 2006 af Næstved Museums frivillige (Museumslauget) med meget stor imødekommenhed og velvilje fra gårdens ejere, Anita & Claus Dalsgaard Olsen.

Deltagerne var: Anne-Grete Lindgreen & Hans Jensen, Birthe & Jørgen Elming, Søren Terkelsen samt museumsinspektør Thomas Roland.

Metode

På de tilgængelige arealer mellem bede etc. i den østlige del af haven nord for hovedhuset, hvor der tidligere skulle være iagttaget anlæg (jf. ovenfor) udlagdes 10 større og mindre, parallelle og retvinklede undersøgelseslinjer.

Som udgangspunkt for linjesystemet udlagdes fra sokkelfoden på hovedhusets nordøstlige hjørne med kompas en ret linje i stik nordlig retning. Øvrige gennemgående linjer blev udvinklet vha. nivelleringsapparat - mindre linjeforløb vha. pythagoras-trekant og simpel parallelforskydning.

I linjerne blev der med stenspyd blev udført målinger for hver ½ meter (en stor del af hullerne blev for at lette arbejdet elektrisk ”forboret” med et 55 cm langt bor). På oversigtsplan (1:100) noteredes dybde for påtruffet sten i cm (tal i parentes angiver at det antrufnes karakter ikke entydigt kunne afgøres som en sten). I tilfælde, hvor der indtil ca. 60 cm’s dybde ikke var stødt på modstand, blev målingen angivet med en streg på oversigtsplanen for ”negativt resultat” - eventuelle stenkonstruktioner dybere end ca. 60 cm fra overfladen vil som udgangspunkt ikke være registreret, da dette ikke var muligt under de givne forhold.

Et stort bøgetræ nær husets østdel besværliggjorde undersøgelsen i dette område. Jorden var her usædvanlig tør og dermed svært gennemtrængelig ligesom rødderne var talrige og forhindrede undersøgelsen. Denne del af området blev derfor kun delvist gennemført.

Resultater

Det må straks understreges, at den lille stenspydsundersøgelse ikke gav nogle entydige resultater. Der blev således generelt temmelig mange steder stødt på sten i spydhullerne, hvilke alle dårligt kan tages som udtryk for fundamentsrester el.lign. Ca. halvdelen af de registrerede sten ligger da også i de øverste 20-40 cm og kan således for en stor del formentlig blot betragtes som tilfældige sten i muldlaget. At en del af de dybereliggende tilsvarende kan være sten i den forholdsvis stenrige undergrund på stedet giver sig selv. Det skal endvidere anføres, at kun i meget få tilfælde var det muligt med sikkerhed at fastslå, at den med spydet påtrufne sten var af mere substantiel karakter.

Overordnet kan det dog anføres, at de tomme områder mod øst og vest, ligesom de delvis tomme stræk mod nord med forholdsvis stor sikkerhed synes at godtgøre, at der på disse steder ikke findes bevarede stenfundamenter. Om der hér findes plyndrede fundamentsgrøfter eller tilsvarende kan i sagens natur ikke afgøres med denne type undersøgelse.

I området ca. 5-8 m fra husets nordside gav til gengæld næsten hvert eneste spydstik udslag. Da arealet her var meget tørt p.gr.a. det store bøgetræ, var det imidlertid vanskeligt at afgøre, om de påtrufne sten var af mere omfattende karakter, eller blot mindre sten, der ikke lod sig presse væk af spydet i den hårde jord. Ligeledes kan flere af målene i dette område dække over trærodder, hvorfor resultaterne bør betragtes med forsigtighed. Der synes dog på trods af dette at kunne iagttages et forhøjet antal positive mål i dette område, hvilket kan afspejle underliggende strukturer. Det kunne derfor i denne del af arealet være interessant at udlægge en mindre søgegrøft for at afklare, hvad ansamlingen er udtryk for.

Endelig skal det nævnes, at der i alle de tre søgelinjer, der rakte længere mod nord i haven ca. 14-15 m nord for hovedhuset indenfor et 5-6 m bredt bælte blev påtruffet sten i større dybde. De er muligt, at disse udgør dele af et sammenhængende øst-vest orienteret anlæg, der tilsvarende kunne være interessant at undersøge nøjere ved given lejlighed.

NÆM 2006:119

Brandelev

NÆM 2006:119
Brandelev
Oversigt over søgelinjer (nord tv .)
Mål: ca. 1:840